

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Кафедра «Політологія та загальноправові дисципліни»

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач аспірантури

Наталія ШИРОКОБОВА

2024

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 07 Управління політичними процесами
(шифр та назва навчальної дисципліни)

освітня програма (спеціалізація) Політологія
(назва освітньої програми (спеціалізації))

спеціальність 052 «Політологія»
(код і найменування спеціальності)

галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
(шифр і назва галузі знань)

ступінь вищої освіти доктор філософії
(назва ступеня вищої освіти)

Запоріжжя 2024

Програма навчальної дисципліни «Управління політичними процесами»

спеціальність 052 «Політологія»

освітня програма (спеціалізація) Політологія

Розробник: Постол Олена Євгенівна, професор кафедри “Політологія та загальноправові дисципліни”, доктор політичних наук, професор

Програма погоджена:

Завідувач кафедри,

на якій виконується освітній компонент

Юрій КИРИЧЕНКО

29 серпня 2024

Гарант освітньої програми

Олена ПОСТОЛ

29 серпня 2024

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від 30 серпня 2024 № 1

Голова науково-методичної комісії

Юрій ФІЛЕЙ

30 серпня 2024

1. Мета навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є:

- формування у здобувачів вищої освіти необхідних теоретичних і практичних знань щодо методів і технологій політичного менеджменту та маркетингу;
- отримання необхідного обсягу знань у сфері прикладної політології, політичного управління та консультування в контексті сучасного розвитку суспільства, а також формування практичних навичок у сфері політичного менеджменту та застосуванні політичних технологій.

2. Завдання навчальної дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни «Управління політичними процесами» є:

- сформувати у здобувачів вищої освіти системні спеціальні знання про базові поняття, проблематику та можливості їх застосування у політичному менеджменті;
- розкрити основні принципи побудови та структури політологічного мислення, а також сукупність специфічних норм, правил і умовностей здійснення політичної діяльності на практиці;
- методологічно обґрунтувати та системно упорядкувати теоретичні уявлення здобувачів вищої освіти про теоретичні та методологічні аспекти управління політичними процесами;
- розуміння управління політичними процесами як важливого інституціонального механізму трансляції політичних традицій, накопичення і реалізації реального політичного досвіду, розвитку політичних інновацій.

3. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Пререквізити: вивчення дисципліни «Управління політичними процесами», має спиратися на результати навчання, які отримано ними при вивченні гуманітарних дисциплін, зокрема навчальних дисциплін «Прикладні дослідження в галузі політичних наук» та «Політичні проблеми глобального та регіонального розвитку».

Постреквізити: здобуті знання при вивченні даної дисципліни нададуть змогу майбутньому фахівцю орієнтуватися в сучасних політичних процесах та подіях в Україні і світі, самостійно опрацьовувати матеріал, вдосконалювати та збагачувати свої знання про політичні процеси та явища. Більш того, отримані знання будуть корисними під час проведення дисертаційного дослідження у сфері політичних наук.

4. Характеристика навчальної дисципліни

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК03. Здатність працювати в міжнародному середовищі.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК02. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в політичних науках та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з політичних наук та суміжних галузей.

СК03. Здатність застосовувати сучасні методології, методи та інструменти емпіричних і теоретичних досліджень у сфері політичних наук, сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення в науковій та освітній діяльності.

СК04. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті.

СК05. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері політичних наук, оцінювати та забезпечувати якість виконаних досліджень.

СК06. Здатність ініціювати та реалізовувати інноваційні комплексні проекти у сфері політичних наук та дотичні до неї міждисциплінарні проекти, лідерство під час їхньої реалізації.

СК07. Здатність аналізувати та оцінювати сучасний стан, тенденції розвитку політичних наук.

СК08. Здатність складати пропозиції щодо фінансування наукових досліджень та реєстрації прав інтелектуальної власності.

Очікуванні програмні результати навчання:

ПРН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з політичних наук та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, та отримання нових знань у сфері політичних наук та/або здійснення інновацій.

ПРН04. Формулювати проблеми, конструювати дизайн та використовувати кількісні та якісні методи під час проведення теоретичних та/або прикладних досліджень.

ПРН06. Критично аналізувати та узагальнювати результати власних досліджень і доробок інших дослідників у контексті всього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної наукової проблеми.

ПРН10. Керувати дослідницькою та інноваційною діяльністю, організовувати роботу колективу дослідників.

5. Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Тема 1. Теоретико-методологічні засади взаємодії політики й управління.

Взаємодія політики й управління. Адміністративна робота. Адміністративна

діяльність. Адміністративне рішення. Автономні цінності і правила у концепції Вудро Вільсона. Функціоналістська модель. Дослідження Дж. Ебербаха, Р. Путнема і Б. Рокмена "Бюрократи і політики в західних демократіях". Модель I ("політика - адміністрація"). Модель II ("інформація - інтереси"). Модель III ("діяльність - рівновага"). Модель IV (гібридна).

Відмінності політичних та адміністративних складових у державному управлінні Концепція адміністративної реформи 1998 р. Відмінності між політичними й адміністративними посадами. Партійно-квотний принцип.

Адаптація норм публічного врядування в умовах перехідного посттоталітарного суспільства британський дослідник Д. Кумбс. Причини невдач реформування адміністративної системи. Поняття "сильної держави" в ХХІ ст. Формування стратегічної культури врядування. Напрями гармонізації управління й публічної політики.

Тема 2. Політична влада й управління: механізми взаємодії.

Поняття та сутність влади й владних відносин. Влада як необхідна умова існування і розвитку суспільства. Аспекти влади. Суб'єкт та об'єкт владних відносин. Засади та система ресурсів влади: адміністративно-силові засади; економічні засади; соціальна база; юридичні засади; організаційні ресурси; економічні (матеріальні), демографічні, культурно-інформаційні та соціальні ресурси.

Технологія здійснення влади. Державна влада. Функції державної влади. Легітимація влади. Фактор ефективності влади. "Машина влади" та "механізм влади". Засоби політичної влади (Х. Аренд, Д. Ронг, Д. Креспіні).

Політична влада й управління: сутність і механізми взаємодії. Управління як застосування політичної влади, прояв її в різних видах. Функція управління. Здійснення політичної влади як управління. Види загальних політичних рішень. Визначення державного управління як "підзаконної діяльності органів виконавчої влади, що спрямована на практичну організацію нормального життя суспільства і забезпечення особистої безпеки громадян, створення умов для їх матеріального, культурного та духовного розвитку». Виконавча влада. Специфіка діяльності виконавчої влади. Стан системи державно-владних відносин в Україні.

Тема 3. Політичний процес та його вплив на прийняття і реалізацію політико-управлінських рішень.

Політичний процес - одна з центральних і водночас специфічна категорія політичної науки (Р. Доуз, Т. Парсонс, Р. Дарендорф, Ч. Мерріам). Варіанти типологій політичних процесів : еволюційний та революційний; базові та периферійні; стабільний та кризовий тип політичного розвитку. Зміст політичного процесу. Ознаки політичного процесу. Принципи організаційних структур, повноважень і взаємовідносин ланок управління.

Три режими протікання політичного процесу: режим функціонування, режим розвитку, режим занепаду.

Політична система сучасного українського суспільства. Система як впорядкована сукупність взаємодіючих компонентів, яка виникає і функціонує для

досягнення певної мети і володіє інтегративними якостями, що не властиві окремим компонентам, які її утворюють. Перша теоретична модель політичної системи Д. Істона, "Політична система" (1935 р.).

Політичні системи: конституційна - англо-американська політична система (США, Англія, Канада, Австралія); ліберально-демократична-політично-ліберальна континентально-європейського типу (Франція, Німеччина, Італія); авторитарна - політична система доіндустріальних або частково індустріальних країн Азії, Африки, Латинської Америки; тоталітарна політична система - фашистська Німеччина, Італія. Сучасна політична система України.

Механізми прийняття політико-управлінських рішень за умов демократичного врядування в Україні.

Тема 4. Політичне рішення як механізм політичної влади.

Політичне рішення як здійснюваний в індивідуальній чи колективній формі процес визначення завдань політичної дії, етапів, способів її досягнення. Політичні рішення: загальнодержавні, регіональні та місцеві; колегіальні та одноосібні; стратегічні і тактичні; оперативні рішення; офіційні політичні рішення.

Структура політичного рішення. Етапи процесу прийняття політичного рішення: висловлення інтересів і підготовка громадської думки; аналіз проблеми і підготовка проекту рішення; прийняття рішення; виконання рішення.

Три типові моделі й відповідно три способи прийняття одноосібного рішення: "формальна", "змагальна" і "колегіальна" (А. Джордж).

Практика прийняття колективних (групових) рішень: технологія консенсусу і технологія голосування.

Управління процесом прийняття політичного рішення. Рішення як засіб узгодження інтересів, розв'язання назрілих проблем суспільства. Політичне рішення як момент політичного процесу і як продукт діяльності певних політичних суб'єктів. Функціональні та дисфункціональні політичні рішення. Теоретична модель функціонування політичного рішення: основні фази циклу. Суб'єкти процесу прийняття політичних рішень.

Формальна технологія прийняття політичного рішення. Змагальна технологія прийняття політичного рішення. Колегіальна технологія прийняття політичного рішення. Критерії оптимального рішення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Тема 5. Стратегічне планування й управління.

Побудова будь-яких управлінських моделей розвитку суспільства чи окремої громади. Формулювання проблеми як максимізація вигоди. Процес структурування проблеми. Прогнозування як процедура продукування фактографічної інформації стосовно майбутніх станів суспільства на основі попередньої інформації щодо проблем державної політики. Поняття та зміст стратегічного планування й управління в державному управлінні.

Процес та технології стратегічного планування й управління. Планування як визначення параметрів управлінського процесу на основі зіставлення інформації про потреби зовнішнього середовища в результатах діяльності і його можливостей, з урахуванням розвитку самого суб'єкта, що направлено на досягнення поставленої перед системою мети. План являє кількісне відображення цілей та розробка шляхів їх досягнення. Стратегія як свідомий процес, спрямований на визначення напрямку розвитку організації, регіону чи територіальної громади в умовах середовища, що змінюється.

Особливості процесу стратегічного планування й управління. Стратегічне мислення. SMART-goals підхід.

Тема 6. Фактори реалізації управлінської парадигми.

Сучасні модернізаційні реформи в контексті політико-адміністративної взаємодії. Основні концепції соціального розвитку: концепції соціальної модернізації, що пояснюють та програмуєть процеси трансформації традиційно патріархальних суспільств у сучасні індустріальні; концепції "інформаційної революції", що аналізують та прогнозують соціальні зміни в найбільш розвинених постіндустріальних державах. Структурно-функціональний аспект модернізації. Соціокультурний аспект модернізації. Принципи соціального управління. Завдання політико-адміністративного реформування.

Участь політичних партій у політико-управлінській діяльності держави. Політична партія як найпоширеніша форма організації участі громадян у політиці. Модель функцій інститутів у політичному процесі (Г. Алмонд і Г. Пауел).

Форми та напрями взаємодії органів державної влади з неурядовими організаціями: місцеві вибори й місцеві референдуми; збори громадян; місцеві ініціативи; громадські слухання; органи самоорганізації населення; асоціації та інші об'єднання громадян; дорадчі комітети. Концепція сприяння органів виконавчої влади розвитку громадянського суспільства. Форми взаємодії між інституціями неурядового сектору і державними органами та установами: економічні; неекономічні.

Тема 7. Управління соціально-політичними процесами: роль "аналізу майбутнього".

Актуальність проблеми політичного прогнозування. Чинники актуальності проблеми політичного прогнозування (М. Зелінський). Три основні способи прогнозу: екстраполяція, моделювання і експертиза.

Прогностика як теорія та методологія розробки прогнозів, дослідження динаміки і перспектив розвитку соціальних процесів, тих чи інших явищ людського співіснування. Інструментарій прогностики: ретроспективний аналіз, нелінійні методи опанування майбутнього, стратегія і тактика, моделювання сценарного простору, проектування оптимальних траєкторій, моніторингові зрізи громадської думки, визначення недоступних людському розумінню зон індивідуального і суспільного буття людини.

"Соціальне проектування" як науково обґрунтоване визначення варіантів планового розвитку соціальних процесів і явищ, спрямоване на перетворення

конкретних соціальних інститутів.

Закони соціального прогнозування. Типологізація прогнозів.

6. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		лекцій	практ.	лаб	індивід	с.р.		лекцій	семінар.	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Теоретико-методологічні засади взаємодії політики й управління.	14	4	-	-	-	10						
Тема 2. Політична влада й управління: механізми взаємодії.	16	6	-	-	-	10						
Тема 3. Політичний процес та його вплив на прийняття і реалізацію політико-управлінських рішень.	16	6	-	-	-	10						
Тема 4. Політичне рішення як механізм політичної влади.	18	6	-	-	-	12						
Разом за змістовим модулем 1	64	22	-	-	-	42						
Змістовий модуль 2.												
Тема 5. Стратегічне планування й управління.	18	6	-	-	-	12						
Тема 6. Фактори реалізації управлінської парадигми.	18	6	-	-	-	12						
Тема 7. Регіональні Управління соціально-політичними процесами: роль "аналізу майбутнього".	20	6	-	-	-	14						

Разом за змістовим модулем 2	56	18	-	-	-	38						
Усього годин	120	40	-	-	-	80						

8. Види навчальних занять та їх орієнтовний зміст

№ з/п	Тема	Вид занять	Орієнтовний зміст
1.	Тема 1. Теоретико-методологічні засади взаємодії політики й управління. (4 год.)	лекція	Питання за планом.
2.	Тема 2. Політична влада й управління: механізми взаємодії. (6 год.)	лекція	Питання за планом.
3.	Тема 3. Політичний процес та його вплив на прийняття і реалізацію політико-управлінських рішень. (6 год.)	лекція	Питання за планом.
4.	Тема 4. Політичне рішення як механізм політичної влади. (6 год.)	лекція	Питання за планом.
5.	Тема 5. Стратегічне планування й управління. (6 год.)	лекція	Питання за планом.
6.	Тема 6. Фактори реалізації управлінської парадигми. (6 год.)	лекція	Питання за планом.
7.	Тема 7. Управління соціально-політичними процесами: роль "аналізу майбутнього". (6 год.)	лекція	Питання за планом.

9. Форми та методи контролю

Згідно з Положенням про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Запорізька політехніка» контрольні заходи включають в себе поточний, проміжний та підсумковий контроль. У процесі вивчення навчального матеріалу дисципліни «Управління політичними процесами» використовуються наступні форми контролю:

Поточний контроль - охоплює визначені програмою освітнього компоненту контрольні заходи, що відбуваються під час виконання завдань самостійної роботи. Результати поточного контролю враховуються науково-педагогічним працівником при визначенні результатів проміжного контролю.

Проміжний контроль - використовується при визначенні підсумкової оцінки з освітнього компонента і засвідчує здобуття певних результатів навчання та рівень цих результатів. При цьому позитивні оцінки з визначених програмою освітнього компонента контрольних заходів є необхідною умовою для отримання здобувачем вищої освіти підсумкового контролю.

Підсумковий контроль - здійснюється у формі складання іспиту з метою оцінювання рівня знань здобувача вищої освіти. Здобувач вищої освіти допускається до складання іспиту за умов виконання всіх самостійних завдань, передбачених програмою навчальної дисципліни.

В основі рейтингової системи використана 100-бальна шкала оцінювання. Це максимальна сума балів за всі види робіт, що виконані здобувачем вищої освіти з навчальної дисципліни протягом семестру.

10. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти здійснюється за кожним проміжним контролем (ПК-1, ПК-2) під час контрольних тижнів за підсумками основних модулів. Кожен основний модуль оцінюється за 100-бальною шкалою. Підсумкова оцінка з дисципліни складається як середня між величинами ПК-1 і ПК-2.

Під час контролю враховуються наступні види робіт: самостійна у вигляді опрацювання питань з тем, які не висвітлюються безпосередньо на лекціях і винесені на самостійне вивчення, результати тестування під час поточного та проміжного контролю.

Підсумковий контроль визначається як середня двох контролів за перший та другий змістовний модуль.

Під час контролю враховуються наступні види робіт:

- поточний, проміжний контроль – до 40 балів;
- наукова діяльність (участь у науковій кафедральній темі, у науково-практичних конференціях, в університетському «Тиждень науки», у написанні наукових статей) – до 40 балів;
- підготовка рефератів – до 20 балів.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти при поточному оцінюванні знань (іспит)

Поточне тестування та самостійна робота							Підсумковий тест (іспит)	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	(100+100):2	100
20	20	20	20	20	50	50		

- T1, T2 ... T7 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
60 – 100	60 – 100	зараховано
1-59	незадовільно	не зараховано

11. Політика курсу

Політика дедлайнів передбачає не лише присутність здобувача вищої освіти на навчальних заняттях, а й його активну роботу. У разі невідвідування занять без поважних причин, здобувач вищої освіти зобов'язаний опрацювати навчальний матеріал шляхом підготовки та захисту реферату за пропущеною темою занять.

Політика дотримання академічної доброчесності полягає у запровадженні положень норм чинного законодавства України в науково-дослідній сфері та освітнього процесу, правил Кодексу академічної доброчесності Національного університету «Запорізька політехніка» та дотриманні стандартів чесної й високопрофесійної діяльності науково-педагогічних працівників кафедри та здобувачів вищої освіти.

Під час вивчення навчальної дисципліни кожен здобувач вищої освіти повинен дотримуватися етичних принципів і цінностей академічної доброчесності, при цьому він зобов'язаний з повагою та толерантністю ставитися до всіх членів академічної спільноти. Так, з метою забезпечення довіри до результатів навчання здобувач вищої освіти повинен виконувати контрольні роботи самостійно, при цьому не допускається залучення при розв'язанні індивідуальних занять інших осіб. У разі виявлення ознак академічного плагіату, а також самоплагіату, фабрикації, фальсифікації, списування, обману, зазначена робота не зараховується і навчальна дисципліна не вважається зарахованою.

За порушення академічної доброчесності здобувач вищої освіти може бути притягнутий до академічної відповідальності, а саме: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, залік); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; позбавлення академічної стипендії тощо; відрахування з університету (застосовується у випадку систематичних грубих порушень і лише після того, як не дали ефекту інші заходи впливу).

12. Методичне забезпечення

Навчально-методичне забезпечення дисципліни «Управління політичними процесами» включає: опорні конспекти лекцій науково-педагогічного працівника; підручники і навчальні посібники; програма навчальної дисципліни «Управління політичними процесами»; силабус з навчальної дисципліни «Управління

політичними процесами»; методичні рекомендації щодо організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти та підготовки до підсумкового контролю (іспиту); перелік питань, що виносяться на іспит; список рекомендованої літератури.

1. Кириченко В. М., Соколенко Ю. М. Словник основних політико-правових термінів: навч. посіб. Запоріжжя: ЗНТУ, 2019. 62 с.
2. Конспект лекцій науково-педагогічного працівника.
3. Програма навчальної дисципліни «Управління політичними процесами».
4. Силабус з навчальної дисципліни «Управління політичними процесами».

13. Перелік навчальної, наукової та довідкової літератури

1. Концепція взаємодії держави і громадянського суспільства. Ін-т громадян. сусп-ва, 2005. Режим доступу : www.csi.org.ua
2. Атаманчук Г., Гірник А. Політичний менеджмент. Теорія та практика політичних технологій. Рівне, 2004.
3. Валуєвський О. Держава і реформи в Україні: аналіз державної політики в умовах трансформації суспільства. Київ: Вид-во НАДУ, 2007. 217 с.
4. Волобуєв В.В. Вплив політичної стратифікації на демократичні процеси в Україні. Актуальні проблеми політики. Збірник наукових праць. № 74. 2024.
5. Волобуєв В.В. Стійкі політичні системи: метод транс-історичного аналізу. Глобальні перспективи сталого розвитку: наука, технології та соціальний прогрес: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Рівне, 30 листопада 2024 р.): у 2 ч. Рівне: ЦФЕНД, 2024. Ч.1
6. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. Львів: Вид-во Нац. ун-ту "Львівське Політехніка", 2002. 352 с.
7. Концептуальні засади взаємодії політики й управління: навч. посіб. авт. кол.: Е. А. Афонін, Я. В. Бережний, О. Л. Валуєвський та ін.; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова, В. В. Голубь, В. М. Козакова. Київ: НАДУ, 2010. 300 с.
8. Кравченко С. О. Державно-управлінські реформи: теоретико-методологічне обґрунтування та напрями впровадження: монографія. Київ: НАДУ, 2008. 294 с.
9. Резанова Н.О., Волобуєв В.В. Принципи системного підходу в аналізі політичної системи суспільства. Politicus. Випуск № 3. 2024 р. С. 32–38
10. Прикладна політологія: навч. посіб. Київ: Видавничий центр "Академія", 2008. С. 94–134.

14. Рекомендовані інформаційні джерела

1. Система дистанційного навчання НУ «Запорізька політехніка» (Система Moodle) <https://moodle.zp.edu.ua/>;
2. Електронний Інституційний репозитарій Національного університету "Запорізька політехніка" <http://eir.zp.edu.ua/>;
3. Інформаційні електронні ресурси наукової бібліотеки університету "Запорізька політехніка" <http://library.zp.edu.ua/>.